

СЕМАНТИЧНИ КРИТЕРИИ ЗА ТРАНССВЕТОВА ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ПРЕДМЕТИТЕ

Елена Чорбаджиева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Настоящата статия изследва семантиката на възможните светове, където се разглеждат правилата за транссветова идентификация на предметите. В този контекст ще бъдат разгледани различни логически теории за значението и референцията на името. Целта на това изследване е да се покаже, че значението на едно име е критерий за транссветова идентификация. Ако отговорът на този въпрос е положителен, би следвало да се разбира, че значението е нещо обективно.

За да се отговори на този въпрос, ще бъдат разгледани някои философски теории за това как се образува дефиниция и как се разбират интенцията и екстензията. Целта е да се обясни как разбираме обективно значението на термините, което би могло да служи като критерий за транссветова идентификация на предметите, към които се отнасяме с тях.

Keywords: trans-world identification; extension; intention; modal logic

Тази статия изследва семантиката на възможните светове, където се разглеждат правилата за транссветова идентификация на предметите. Ще бъдат разгледани различни логически теории за значението и референцията на името в контекста на семантиката на възможните светове. Целта на това изследване е да се провери дали значението на едно име е критерий за транссветова идентификация. Ако отговорът на този въпрос е положителен, би следвало да се разбира, че значението е нещо обективно.

Теорията за транссветова идентификация е пряко обвързана с теорията за това, че едни и същи обекти съществуват в повече от един възможен свят (Maskie & Jago, 2006). Когато разглеждаме тази тема, си задаваме въпроса кои са необходимите характеристики, които притежават предметите, без които те не биха били същите тези предмети. Същото се отнася и за индивидите и засяга по-нататък въпроса как говорим за тези характеристики – под формата на *de re* и *de se* модалности. Това са модални изказвания за това какво е необходимо и какво е възможно за конкретните индивиди или предмети. Пример за такова изказване би бил: „В един възможен свят Аристотел можеше и да не

е философ“. Да се каже, че има транссветова идентичност между два предмета А и В, е да се каже, че има два различни възможни свята C_1 и C_2 , където А принадлежи на възможен свят C_1 , а В – на възможен свят C_2 , и А е идентично с В (Mackie & Jago, 2006). С други думи, това означава да се каже, че един и същи предмет съществува в повече от един възможен свят.

Тук е уместно да отбележим, че изобщо идеята за възможни светове може да се разбира по различен начин. От една страна, Люис например смята, че възможните светове са нещо подобно на паралелни вселени, а това, което наричаме действителен свят, е просто така, защото ние се намираме в него. Кое-то означава, че можем да предположим, че имаме двойници в тези паралелни светове. Но според Люис това изглежда проблематично, защото предполага, че всеки индивид съществува като част от повече от един свят. При това положение, ако предположим, че нашият двойник не се занимава с това, с което ние се занимаваме, тогава се въвежда проблемът, че ние сме двама (или повече) души едновременно. Все пак има такива крайно реалистички схващания, които подкрепят идеята за двойниците, като казват, че и двете (повече) личности са еднакво реални, макар и да са отделни личности. Люис отхвърля отчасти тази идея, като казва, че макар да можем да допуснем, че имаме двойници, те са различни личности и в този смисъл не може да се говори за транссветова идентичност. От това обаче не става ясно как се разбира, че тези двойници наистина са двойници. От друга страна, възможните светове могат да се схващат като многообразието на всички възможни състояния на нещата, т.е. да се говори за контрафактуални ситуации.

Задачата на логиката е да разграничи валидните от невалидните аргументи, което не би било възможно, освен ако не се зададе система от правила, която стриктно да регулира това какво се разбира като валиден аргумент в езика (Garson, 2009: 6). Във формалната логика това се регулира чрез истинностно-функционален анализ. В модалната логика се въвеждат различни възможни светове, където всяка пропозиционална променлива има стойност по истинност в рамките на тези възможни светове. Една и съща елементарна пропозиция може да има различни стойности по истинност във всеки възможен свят. Разбирането на едно изречение зависи от условията, при които то би било истинно. Това означава, че трябва да познаваме критериите за истинното приписване на един предикат на даден предмет, освен това, за да знаем за кой предмет се изказва едно изречение, трябва да познаваме правилата за идентификация на този предмет, т.е. да знаем към кой предмет се реферира с конкретния термин. Тъй като не можем да достигнем до възможните светове по друг начин освен чрез езика, тези критерии следва да се търсят именно в езика. Идеята е, че изречения от типа „Възможно е да има лилави крави“ се разглеждат по същия начин като „В един възможен свят има лилави крави“ (Mackie & Jago, 2006: 1.1).

Това, което наричаме транссветова идентификация, се отнася до *de re* модални изказвания, което е обвързано с идеята, че има индивиди, които съществуват в повече от един свят.

Крипке предлага противоположен подход: ние не започваме със световите и след това да търсим критерий за транссветова идентификация, а започваме с предметите и с наличния терминологичен апарат и след това търсим критерий за идентификация. Ето защо той свежда въпроса за транссветова идентичност до псевдопроблем. Едно изказване за идентичност, което включва две собствени имена, е необходимо истинно, защото имената функционират като ригидни дезигнатори, т.е. употребата на имената предполага, че ние се отнасяме към един и същи предмет с едно и също име във всеки възможен свят. Предметите са дадени като такива в реалния свят и ние можем да си представяме контрафактуални ситуации, в които нещата биха били по различен начин, но няма причина да мислим, че ще говорим за други предмети или техни двойници в други паралелни вселени. Доколко обаче такъв подход е уместен? Ако ние приемаме имената като ригидни дезигнатори, тогава нямаме основание да приемем, че свойства, които приписваме на тези имена, няма също да са необходими. Както можем да си представим ситуация, в която Аристотел нямаше да е философ, така бихме могли да си представим ситуация, в която авторът на Аристотеловите произведения е някой друг, а не Аристотел, или той просто не се е казвал Аристотел.

Всеки възможен свят е даден чрез описателните условия, с които го свързваме (Kripke, 1980: 44). Когато говорим за възможен свят, ние просто си представяме ситуация, но в нашата представа не можем да обхванем всичко, което е вярно или грешно, а само онези неща, които са свързани с конкретната ситуация, но на теория трябва да можем да си представим всичко. Възможните светове са поставени като условие, а не са открити. Ние не можем да опишем възможните светове чрез чисто качествени характеристики. Това дали някой човек щеше да има определени различни свойства от тези, които има в действителност, е равносилно на въпроса за това дали същностният критерий във всички възможни светове включва, че той не притежава тези свойства. Обичайното понятие за критерий за транссветова същност изисква от нас да дадем чисто качествено определени необходими и достатъчни условия той да бъде този човек. Ако не можем да си представим един предмет без някое негово свойство, то е необходим факт той да притежава това свойство във всички възможни светове.

За да се отговори на въпроса за транссветова идентификация, ще бъдат разгледани някои философски теории за това как се образува дефиниция и как се разбират интензията и екстензията. Целта е да се обясни как разбираме обективно значението на термините, което би могло да служи като критерий за транссветова идентификация на предметите.

Преди да продължим нататък, е добре да обосновем смисъла от това изобщо да се поставя въпросът за транссветова идентификация. Законът на Лайбниц за идентичност изглежда като обективно възражение спрямо идеята за транссветова идентичност, защото според него, ако два предмета А и В са идентични, то всички свойства на А ще бъдат и свойства на В. Обаче, когато се говори за възможни светове, този закон се модифицира във друга форма: свойствата на А в реалния свят може и да не са свойства на този предмет във възможен свят (Maskie & Jago, 2006: 2). Например изречението „Аристотел можеше и да не е философ“. Тук възниква въпросът: кои са свойствата, без които А ще спре да бъде А. От друга страна обаче, ние можем да преодолеем този проблем дори без да говорим за възможни светове, като просто си представим една личност във времето: един човек на две, на двацет и на шейсет години би бил една и съща личност, макар в хода на развитието му да му се приписват различни свойства, като например месторабота. Това показва, че законът на Лайбниц в този случай не би бил коректен, защото индивидът в един период от живота си ще има различни свойства от същия индивид в друг период от живота си, но все пак ние знаем, че това е същият индивид, защото има същностни свойства, които са неизменна част от него и го правят точно този индивид. По подобен начин се разглежда и идеята за транссветова идентификация: кое е онова същностно свойство, без което индивидът не би бил самият той? Макар да изглежда опростен, аргументът със запазването на идентичността във времето наподобява проблема за транссветовата идентичност. Това има пряка връзка с въпроса за същностните и акциденталните свойства на индивидите или предметите.

Ще започнем разглеждането на този проблем с това, че всяка дефиниция цели да бъде изчерпателна и недвусмислена, което предполага, че можем да ги разглеждаме като обективни. Дефинициите разкриват съдържанието на един термин (Cori et al., 2014: 90). С оглед на това към коя характеристика на термините се отнасят, т.е. дали разкриват значението на термина чрез неговата екстензия или неговата интензия, дефинициите се разделят на екстензионални и интензионални. Екстензионалните дефиниции няма да се разглеждат тук, защото при тях термините не се разкриват с необходимата строгост, а те по-скоро служат за началните етапи на изучаване на един език. От друга страна, интензионалните дефиниции разкриват съдържанието на термините чрез посочване на качества или атрибути, присъщи за предмета, който се описва с конкретната дума (Hurley, 2011: 103). За да разберем значението на един генерален термин, ние трябва да знаем как да го прилагаме правилно, но това не налага да познаваме всички предмети, които попадат под него (Cori et al., 2014: 91). Дори и да не знаем пълната екстензия на този термин, ние все пак имаме критерий да преценим дали този предмет попада под понятието, изразено от генералния термин. Най-широко разпространената дефиниция е

тази чрез най-близък род и видово отличие (Cori et al., 2014: 97). Тя се основава директно на интензията на термините, които се дефинират чрез нея. За да си изясним същността на този тип определения, е нужно преди това да дадем по-точно обяснение на понятията „род“, „вид“ и „видово отличие“. В логиката терминът „род“ означава по-голям клас предмети, докато „вид“ посочва по-малък клас (Hurley, 2011: 105). Например понятието „фигура“ е род спрямо понятието „триъгълник“, а понятието „бозайник“ – спрямо понятието „човек“. Затова е важно, когато се мисли за съдържанието, да се потърси най-близкият род, под който е подчинено съответното понятие. Най-близкият род дава необходимото условие за приложимост на термина. Видовото отличие, от своя страна, е спецификата, по която обектите, описани чрез термина, се различават от всички останали включени в рода предмети. Така терминът „триъгълник“ включва в своето значение най-близкия род „равнинна фигура“ и видовото отличие „наличие на три ъгъла“. Видовото отличие съвместно с най-близкия род изразяват необходимото и достатъчно условие за приложимост на термините. Чрез дефинициите имаме вече обективна представа за това какво представлява необходимото и достатъчно условие за разкриването на интензията на един термин. Това е първата стъпка към това да разграничим какво е възможно и необходимо за индивидите.

Ричардс и Огдън например смятат, че съществува каузална връзка между мисълта и символа. Референцията според тях е частично обвързана със социални и психологически фактори. Думите сами по себе си не значат нищо, само когато се употребят от някого, те придобиват значение (Ogden & Richards, 1989: 10). В този контекст те разглеждат правилата на правилната референция – когато говорещият и слушателят разбират, че с дадена дума се назовава един и същи предмет. Термините обаче имат и други общи свойства освен една и съща референция във всеки възможен свят, а именно – тяхното съдържание. Според тях в основата на всяка комуникация стоят определени постулати, които те наричат канони на символи и референции (Ogden & Richards, 1989: 88). Първият канон на символизма е канонът за еднозначност – един символ стои само за един-единствен референт. Когато един символ стои за повече от един предмет, той се интерпретира като различни символи. Например в българския език думата „син“ е такъв символ, който би трябвало да се разбира като две отделни думи, но с ясна референция, която се разкрива в контекста на изказването. Такива неясноти се преодоляват именно чрез дефинициите, защото „символи, които могат да заменят един друг, символизируют една и съща референция“ (Ogden & Richards, 1989: 92). Такива символи не просто дефинират едното, другото и обратното, но имат и една и съща референция. Семантичните правила се занимават именно с това да дефинират при кои условия един знак е приложим за един предмет или ситуация (Morris, 1938: 23). Ние разбираме какво означава една дума или израз, макар и неви-

наги да знаем към кой обект точно те реферират. Ако например кажем „най-богатият човек в света“, всеки, който говори български език, ще разбере този израз, но не всеки ще знае към кого се отнасяме с него, т.е. в този случай ние ще знаем само какви свойства трябва да притежава един човек, за да можем истинно да приложим този термин към него. Дали обаче с този израз би се реферирало към един и същ човек във всеки възможен свят?

Когато говорим за изказвания за идентичност, трябва да се направи разграничение между такива, които са аналитично истинни – от типа $a=a$, и такива, които всъщност са информативни, защото тяхната истинност не зависи само от формалната им структура – $a=b$. Един от най-често срещаните примери за такива изказвания е „Ергените са неженени мъже“. Разбира се, това изказване за идентичност е и дефиниция, както вече обяснихме, което означава, че смисълът или съдържанието на термина ерген е неженен мъж. Но това изказване не е тривиално, а информативно, защото, познавайки съдържанието на един термин, ние можем да изведем и условията за това кои предмети биха попадали под него. От друга страна, пак трябва да отбележим, че това не ни дава самата екстензия на термина, а само условията за нейното разпознаване. Що се отнася до собствените имена, има философи, които са на мнение, че те имат смисъл, но не и определена референция. Катц аргументира това, като казва, че едно собствено име може да се носи от повече от един индивид, т.е. това нарушава изискването да имат само един носител на референцията (Katz, 2004: 49). Без допълнителна контекстуална информация не бихме могли да посочим въпросния индивид. Според Крипке нещата не стоят по този начин, защото имената са ригидни дезигнатори и тяхната роля е да назовават във всеки възможен свят. Причината за това е, че когато се ражда един човек, родителите му го кръщават, а по-нататък те или самото дете предават това име на други хора и така името се разпространява чрез връзките по веригата (Kripke, 1980: 91). Кръщаването и историята на името гарантират уникалността на референцията според него. Освен това Крипке отбелязва, че не бива да бъркаме името и описанието, използвано за фиксиране на неговата референция, като казваме, че те са синоними. Дори и наистина да фиксираме референцията чрез описание, с това не правим името синонимно на описанието. Името е ригиден дезигнатор и се използва за реферирание към така назования обект дори при контрафактуални ситуации (Kripke, 2008: 268). Катц не е съгласен с тази теория, защото според него, ако двама души се запознаят, и и двамата се казват Джон Смит, първата очевидна истина би била, че имат едно и също име (Katz, 2004: 50). Макар това да е очевидно адекватно възражение срещу теорията на Крипке, анализът, който той предлага по-нататък, не е по-малко проблематичен. Той предлага следния пример: „Джон Смит е английски приключенец“, от което следва, че „Някой, който се нарича Джон Смит, е английски приключенец“, което пък, от своя страна, води до „Някой, който се нарича Джон Смит,

съществува и всеки, който се казва Джон Смит, е английски приключенец“. Последното заключение изглежда контраинтуитивно, защото това, че приписваме съществуване на една личност, като правим изказване за него, не означава, че всеки с това име притежава свойствата, които се приписват на индивид, носещ това име. Но именно този аргумент е и най-ясното доказателство за основанието му за възражение срещу теорията на Крипке.

Катц предлага разграничаване между *лингвистични* и *научни концепции* (Katz, 2004: 54). Лингвистичната концепция е това, което един термин изразява в езика, т.е. неговият смисъл. Те се детерминират от лингвистично-аналитични изказвания, които съдържат този термин, подобно на примера с ергените. Научната концепция съдържа специфично научно знание за природата на референта на един термин. Те могат да се схващат като синтетични концепции. Той разглежда какво следва от това една концепция да бъде аналитична, следвайки Фрегевата теория:

Ако смисълът на едно изречение е аналитичен (т.е. ако изречението е аналитично по смисъл), то изразява необходима истина за този смисъл (Katz, 2004: 55).

Тогава привежда следния пример: „Всички котки са животни“. Според това, което казва по-горе, това изречение следва да се разбира като необходима истина. Тук поставя въпроса как това изречение би могло да бъде истинно във всички възможни светове, ако в някои от тях няма котки. Това обаче не променя факта, че „ако нещо е котка, то би било животно“. От самия анализ на това изречение се показва как то би било истинно във всички възможни светове: $(x)(Fx \supset Gx)$, дори и антецедентът да е неистинен, изказването пак си остава истинно.

Що се отнася до научните концепции, нека разгледаме следния пример: „Водата е химично съединение с молекула H_2O “. Според Крипке ние можем да си представим контрафактуална ситуация, в която водата няма този състав, или което е по-вероятно, да си представим друг обект с такава химична формула, който просто не наричаме вода. В крайна сметка, той стига до извода, че вещество, което прилича на вода, но няма структурата H_2O , не е вода. Това определение е добър пример за синтетично изказване, което обаче е истинно, защото водата има точно такава молекула. От друга страна, това не е необходимо изказване, защото можеше и да си представим друг случай, което означава, че трябва да бъде контингентно (Kripke, 1980: 36). Катц предлага примера с дефиницията на атома, която се променя, когато се установява, че всъщност не атомът е най-малката неделима частица (Katz, 2004: 64). Според това, което казва, може да се направи извод: ако сме склонни да изменим дефиницията, когато установим, че тя не е коректна, тогава не бихме приели и теорията на Крипке, че можем да си представим друг свят, в който не водата, а нещо друго има молекулата H_2O . Дори и да предположим възможен свят, в който

предметите, които ние назоваваме по един начин, се назовават по друг там, те все пак ще имат един и същи смисъл, т.е. класът от обекти, които попадат под едното понятие, ще бъде същият като класа от обекти, които попадат под другото понятие, защото имат един и същи смисъл, т.е. едно и също съдържание и условие за правилна референция, което ще бъде обективен критерий за транссветова идентификация. Ние можем да си представим водата, без да се замисляме за химичния ѝ състав, макар че той е факт, т.е. това, че можем да си я представим, без да я идентифицираме с H_2O , не значи, че това не е така.

Хилъри Пътнам стига до важен извод по отношение на категорията значение, цитирайки Фреге: значенията са публично притежавани, т.е. едно и също значение може да бъде схванато от повече от един човек и по различно време (Putnam, 2008: 277). Той предлага следния аргумент, за да покаже, че значението не е само психологично състояние. Нека си представим друг възможен свят, където водата няма химичната формула H_2O , а XYZ, но по нищо друго не се различава от водата в актуалния свят (Putnam, 2008: 279). Тогава за всеки от актуалния свят ще изглежда, че това, което се нарича вода в този друг възможен свят, не е XYZ, а H_2O и само чрез изследване на химичната формула ще бъде възможно да се каже, че на този възможен свят думата „вода“ означава „XYZ“. Всеки, който разбира значението на водата като H_2O , би разбрал и че водата XYZ е различна, макар да има същите функции – например да утолява жаждата. Идеята е, че в лингвистиката се дават необходимите и достатъчни условия за определяне на референцията на една дума, а всеки, който владее съответния език, разбира тези думи, без да му се налага да познава тези условия, т.е. той въпреки това може да си служи с думите (Putnam, 2008: 283). Ние разбираме значението на даден термин и познаваме необходимите и достатъчни условия за значението му, защото сме усвоили езика от лингвисти и учени и се доверяваме на техния авторитет. Екстензията на един термин, в този смисъл, е резултат от социолингвистични конвенции.

Според Карнап две изречения са логически еквивалентни, ако имат една и съща стойност по истинност във всеки възможен свят, а два дезигнатора са логически еквивалентни, когато имат една и съща екстензия при всяко описание на света. От това, че два дезигнатора са еквивалентни, следва, че имат една и съща екстензия, а ако са и логически еквивалентни, те имат и една и съща интензия (Carnap, 1947: 1). Той разглежда метода на именната релация (name-relation) и го противопоставя на метода на екстензия и интензия. Методът на именната релация се отличава с три принципа: на еднозначността (всяко име назовава точно един предмет), принцип за предметност (едно изречение се изказва за предметите, за които се отнасят термините, които го изграждат), принцип на субституция (ако един израз в едно истинно изречение се замени с друг израз, който означава същото нещо, изречението си остава истинно) (Carnap, 1947: 98). Задачата на принципа за еднозначност е да се

избегнат неяснотите в езика. Това, което Карнап иска да отбележи като грешка на този метод, е, че той се изказва за екстензията, което води до грешки. В този смисъл, ако представим тези три принципа по отношение на екстензията, ще се получи следното: всеки дезигнатор има точно една екстензия, а що се отнася до принципа на субституция, излиза, че два коекстензионални изрази могат да се заменят в едно изречение, така че то да си остане истинно. Обаче, ако разгледаме метода на екстензия и интензия, става ясно, че когато говорим за еквивалентност, трябва да различаваме екстензионална еквивалентност от интензионална еквивалентност. Карнап разглежда разграничението между смисъл и значение при Фреге и го сравнява със собствената му теория за екстензия и интензия. Според него Фрегевата теория е един вид частен случай на метода, който той нарича именна релация, макар и в някои отношения да е подобен на теорията на Карнап (Carnap, 1947: 118). Карнап реконструира примера на Фреге за Вечерницата и Зорницата с цел да покаже как функционират смисълът и значението на сингуларните термини при Фреге. Чрез имената се назовават предметите и това е тяхното значение, а от него трябва да разграничим смисъла, който е начинът, по който значението се дава от изрази. В този смисъл изразите „Вечерница“ и „Зорница“ означават един и същи предмет – планетата Венера, но се различават по смисъл. Ако разбираме един език, ние знаем, че тези два термина имат различен смисъл, защото единият се отнася до „звездата, която изгрява първа вечер“, а другият – до „звездата, която залязва последна сутрин“ (Carnap, 1947: 119). Принципът на субституция ни показва, че ако заменим в едно изречение един израз с друг израз със същото значение, но различен смисъл, то значението на цялото изречение няма да се промени, както е в случая с Вечерницата и Зорницата. Карнап сравнява това, което той разбира под интензия, с това, което Фреге разбира под смисъл, и казва, че и двете се отнасят към значението в строг смисъл, т.е. към това, което се разбира от едно изречение, без да познаваме фактите, т.е. без да знаем дали то е истинно, или не. А концепцията на Фреге за значение и тази на Карнап за екстензия се отнасят към приложението на изрази спрямо фактите (Carnap, 1947: 125). Разликата според Карнап се състои във факта, че неговите понятия са независими от контекста. Един израз в добре структуриран език винаги ще има една и съща екстензия и една и съща интензия независимо от контекста според Карнап. Това е така, защото той счита, че два изрази, които са еквивалентни, имат една и съща екстензия, а ако са логически еквивалентни, ще имат и една и съща интензия. Така например свойството „човек“ е логически еквивалентно на свойството „разумно животно“. Той приема и собствените имена, и определените описания за изрази за индивиди и твърди, че такива са еквивалентни, ако обозначават един и същи индивид, т.е. изречението $a=b$, ако a и b обозначават един и същи индивид. От тук той извежда, че изрази за индивиди могат да бъдат логически еквивалентни. Например изречението

„Аристотел е ученик на Платон“ е логически еквивалентно на изречението „Разумно животно е ученик на Платон“. Този аргумент обаче работи, защото за Аристотел е същностно свойство да бъде човек. Той не коментира това, но от гледна точка на неесенциалните свойства на Аристотел, това не би могло да бъде приложено. Например нямаше да можем да кажем, че „Авторът на *Органон* е ученик на Платон“ е логически еквивалентно на „Човек е ученик на Платон“ или „Аристотел е ученик на Платон“.

При обикновените смисъл и значение при Фреге няма разлика от това, което Карнап нарича интензия и екстензия, но не и когато се говори за особените случаи (Carnap, 1947: 126). При особения случай (например изказванията за вярване) значението на едно изречение според Фреге не е стойност по истинност, а пропозицията, изразена с това вярване. Това според Карнап ще доведе до безкраен брой същности, ако се приложи в анализа на модалната логика. Ако имаме например изречението „Скот е човек“, неговото значение е стойността по истинност. При изречението „Възможно е Скот да е човек“, аналогично на това, което току-що обяснихме, ще се окаже, че значението му е пропозицията, изразена със „Скот е човек“. Така в различните контексти ние имаме различно значение (Carnap, 1947: 131). Това според Карнап води до излишни затруднения.

Вече казахме, че методът на именна релация според Карнап води до грешки. Ако принципът на субституция се прилага върху неекстензионални контексти, това ще доведе до „антиномия на именната релация“, както го нарича той (Carnap, 1947: 135). Примерът на Куайн е точно такава ситуация. Ако разгледаме изреченията „9 необходимо е по-голямо от 7“ и „Броят на планетите е 9“, прилагайки принципа на субституция, ще стигнем до резултата, че „Броят на планетите необходимо е по-голям от 7“. Ако използваме метода на екстензия и интензия, тази антиномия изобщо няма да се появи, защото екстензията на един израз винаги е една и съща независимо от контекста, т.е. всеки израз има собствена екстензия. Идеята е, че според Карнап двата изрази – „броят на планетите“ и „9“, са взаимозаменяеми, но не са логически еквивалентни, което означава, че не са взаимозаменяеми в модален контекст, а само в екстензионален. Тогава 9 не обозначава числото 9, а понятието за 9, което очевидно се различава от понятието за броя на планетите. Светът на конкретните неща и концептуалният свят на числата се разглеждат в модалния език по същия начин както в екстензионалния (Carnap, 1947: 202). Дистинкцията между интензия и екстензия позволява да се преодолее затруднението при комбиниране на модалности с квантифицирани променливи (Carnap, 1947: 204).

Методът на Карнап показва как в екстензионални контексти два изрази могат да бъдат еквивалентни, но те не са логически еквивалентни, защото не са взаимозаменяеми в модални контексти. Това показва, че правилото за субституция не може да се прилага по отношение на екстензиите. От друга

страна, два коинтензионални изрази могат да бъдат взаимозаменяеми в интензионални и екстензионални контексти, защото са логически еквивалентни. Тук възможен контрааргумент би бил, че това не е необходимо, защото някой може да вярва, че „ $9 > 7$ “, но да не вярва, че „ $IX > 7$ “ (Parsons, 2016: 4.3). Обаче от това, че някой може да не вярва, че „9“ и „IX“ са коинтензионални изрази, не означава, че те не са такива.

Според Монтагю теорията на Карнап решава много от проблемите на комбинирането на модалностите с кванторите, дори казва, че самите модалности могат да се интерпретират като квантори. Той предлага свое решение на модалните парадокси. Според него законът на Лайбниц би устоял в своята генерализирана форма, но не и когато се говори за единични предмети (Montague, 1974: 80). Причината за това е, че когато говорим за единични предмети, ние говорим за константи и тогава, заменяйки променливите с константи във формулата, не можем да изведем необходимостта от самата формула. Ще илюстрирам какво има предвид:

- 1) $(x)(y)(x=y \rightarrow (Fx \equiv Fy))$ за всяко F;
- 2) $c=d \rightarrow (Fc \equiv Fd)$ за всяко F – където c и d са константи за единични предмети;
- 3) Вечерница = Зорница $\rightarrow [N(\text{Вечерница} = \text{Вечерница}) \equiv N(\text{Вечерница} = \text{Зорница})]$.

Три (като частен случай на две) не може да се изведе от самата формула по универсална инстанциация. Защото от това, че $N(\text{Вечерница} = \text{Вечерница})$ не следва с необходимост изводът, че $(\exists x) N(x = \text{Вечерница})$. Обратното, разбира се, е аналитично истинно: $\Phi \rightarrow \Phi$, което доказва, че преходът от генерализация към инстанциация е възможен. Същият анализ може да се приложи и по отношение на физическата необходимост. Ако разгледаме изреченията:

- 4) Ако метеор се вреже в планетарната атмосфера със скорост, по-голяма от 100,000 m/h, ще изгори.
- 5) Ако Хиндемит и Стравински бяха сънародници, Хиндемит би бил руснак.

Не е трудно да се намерят физически закони, които доказват истинността на четири, но следствието в пет не изглежда изводимо единствено от физични закони, освен ако не предположим и факта, че Стравински е руснак (Montague, 1974: 81). Това според Монтагю изглежда така:

- 6) При положение че Стравински е руснак, ако Хиндемит и Стравински бяха сънародници, Хиндемит би бил руснак.

Това изказване има формата: $[PN(X. \Phi \rightarrow \Psi)]$.

От анализа на Карнап можем да предположим, че според него „Руският композитор“ и „Стравински“ могат да се приемат като интензионално еквивалентни, което ще рече, че изказване (5) е истинно, защото можем да заменим „Стравински“ с „Руски композитор“. Чрез формален анализ на изказванията

за необходимост Монтагю показва как функционират променливите и константите в езика, което доказва необходимостта от приемане на метода на екстензия и интензия като критерий за транссветова идентификация.

Критерии за транссветова идентификация трябва да се търсят в есенциите, т.е. в същностните свойства на предметите, без които те не биха били тези предмети, но също така и в критериите за идентичност на тези предмети, които се разкриват в семантиката. Условието за правилна референция се откриват в съдържанието на термините, с които говорим за предметите. Чрез даване на адекватна дефиниция на един термин ние разкриваме неговото съдържание. Да разбираме едно изречение, означава да знаем при какви условия това изречение би било истинно. В този смисъл, да говорим за контрафактуална ситуация или двойник на един индивид, означава, че ние трябва да имаме критерий за идентификация на този индивид. Този критерий следва да се търси в есенциалните свойства на индивида и в дефиницията като критерий за установяване на референция. Макар с този текст да не се отговаря на въпроса как е възможна транссветова идентификация, казаното по-горе показва, че такъв отговор е необходим, защото той има отношение към информативния характер на изказванията за идентичност и проблема за успешната референция.

REFERENCES/LITERATURA

- Kripke, S. (2008). Identity and Necessity [Крипке, С. (2008). Идентичност и необходимост. *Философия на логиката II*. (Б. прев. Б. Моллов), pp. 244 – 277].
- Putnam, H. *Meaning and Reference* [Пътнам, Х. (2008). Значение и референция. *Философия на логиката II*. (Б. прев. Б. Моллов), pp. 277 – 289].
- Carnap, R. (1947). *Meaning and Necessity: A study in semantics and modal logic*. Chicago, Illinois: The university of Chicago press.
- Copi, I. M., Cohen, C. & McMahon, K. (2014). *Introduction to Logic*. Fourteenth Edition ed. Harlow: Pearson Education Limited.
- Garson, J. (2009). *Modal Logic*. [Online] Available at: <https://plato.stanford.edu/entries/logic-modal/> [Accessed 16 June 2017].
- Hurley, J. (2011). *A Concise Introduction to Logic*. Seventh edition ed. Belmont, California: Wadsworth Publishing.
- Katz, J. J. (2004). *Sense, Reference and Philosophy*. Oxford: Oxford University Press.
- Kripke, S. (1980). *Naming and necessity*. Hoboken, New Jersey: Basil Blackwell.
- Mackie, & Jago, M. (2006). *Transworld Identity*. [Online] Available at: <https://plato.stanford.edu/entries/identity-transworld/> [Accessed 18 June 2017].

- Montague, R. (1974). *Formal Philosophy; Selected papers of Richard Montague*. New Haven and London: Yale University Press.
- Morris, C. W. (1938). *Foundations of the Theory of Signs*. Chicago, Illinois: The University of Chicago Press.
- Ogden, C. & Richards, I. (1989). *The meaning of meaning*. Orlando, FL: Harvest/HBJ.

SEMANTIC CRITERIA FOR TRANS-WORLD IDENTIFICATION OF OBJECTS

Abstract. This paper explores the semantics of possible worlds where the rules for the trans-world identification of objects are considered. Different logical theories on the meaning and reference of the name will be considered in the context of the semantics of the possible worlds. The purpose of this study is to show whether the meaning of a name is a criteria for trans-world identification. If the answer to this question is positive, it would mean that the category meaning is objective.

In order to answer this question, some philosophical theories on how a definition is formed and how intent and extension are understood will be considered. The aim is to explain how we understand the meaning of the terms objectively, which could serve as a criteria for trans-world identification of objects.

✉ **Ms. Elena Chorbazhieva, PhD student**

Faculty of Philosophy

University of Sofia

15, Tzar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: elena.chorbazhieva@gmail.com